

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab,
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 33, forår 2014
© Tidsskriftet og forfatterne, 2014

Originalsprogsopgave Latin

Joh 6,1-15
Den Johannæiske tegnforståelse i bispisningsunderet

Af stud. mag.
Michael Ellegaard Jensen

Indhold

1. Oversættelse af Joh 6,1-15	3
2. Parafraze af Joh 6,1-15	3
2.1. Konteksten	3
2.2. Vers 1-4: Scenen sættes	4
2.3. Vers 5-9: Problemet med bispisning af skaren	4
2.4. Vers 10-13: Underet/ bispisningen.	5
2.5. Vers 14-15: Reaktionen på miraklet.	5
3. Kommenterende gennemgang af Joh 6,1-15	6
4. Den Johannæiske tegnforståelse i bispisningsunderet.	12
Litteraturliste	18

1. Oversættelse af Joh 6,1-15

1/ Efter disse ting gik Jesu til den anden side af Galilæa Sø, som er Tiberias 2/ og en stor skare fulgte ham, fordi de så tegnene, som han gjorde over de syge. 3/ Jesus drog op på bjerget, og sad dér med sine disciple 4/ men det var tæt på påskedagen, jødernes fest. 5/ Da Jesus løftede øjnene, og så den meget store skare, komme imod ham, sagde han til Filip: ”Hvorfra skal vi købe brød, så de kan bispises?” 6/ Men dette sagde han, idet han prøvede ham, for han vidste selv, hvad han ville gøre. 7/ Filip svarede ham: ”Brød for to hundrede denarer vil ikke være tilstrækkeligt til dem, så hver enkelt får nok.” 8/ Men én af hans disciple, Andreas, Simon Peters bror, sagde til ham: 9/ ”Der er en dreng, som har fem bygbrød og to fisk, men hvad er disse til så mange?” 10/ Jesus sagde derfor: ”Få folk til at sætte sig ned”, for der var meget græs på stedet. Derfor satte mændene sig, omkring fem tusinde i antal. 11/ Jesus tog brødene, takkede, og delte dem ud til de siddende, på samme måde med fiskene, så meget de ville. 12/ Men da de alle var mætte, sagde han til sine disciple: ”Saml alle tiloversblevne stykker, så de ikke går til spilde.” 13/ De samlede og de fyldte tolv kurve med stykker af de fem bygbrød, som var tilovers fra dem der havde spist. 14/ Da de mennesker så, hvilket tegn Jesus havde gjort, sagde de: ” Dette er sandelig den profet, der skal komme til verden.” 15/ Derfor da Jesus havde forstået, at de ville komme, for at gribe ham og gøre ham til konge, flygtede han selv, endnu en gang, alene til bjerget.¹

2. Parafrase af Joh 6,1-15

2.1. Konteksten

Kapitlet følger efter helbredelsen af den lamme ved Bethesda Dam i Jerusalem i Joh 5,1-9. Her helbredte Jesus en mand på sabbatten, hvilket skabte vrede og harme blandt jøderne, det endte i en stridsamtale med jøderne i Joh 5, 9-18. Det jøderne først bliver vrede over er, at Jesus helbreder den lamme på en sabbat. Stridssamtalen med jøderne ender ud i en anklage mod

¹ Oversat efter Vulgata 3. udgave 1983, Deutsche Bibelgesellschaft. Når der henvises til andre passager fra Bibelen end det her oversatte uddrag, bruges DO 1998.

Jesus, for at helbrede på en sabbat. Jesus anklages også for at gøre sig selv lig Gud og kalde Gud for sin fader, og jøderne ønsker derefter at henrette Jesus.

Jesus fremstiller derpå sig selv som livgiver, i Joh 5,19-47, hvori han blandt andet udlægger sit forhold til Gud. Han fremfører også vidner for at underbygge sit vidnesbyrd og ender med selv at anklage jøderne. Han anklager jøderne i Joh 5, 41-47 for at afvise ham som livgivende, til trods for de fremførte vidnesbyrd. Jesus anklager også jøderne for at være optaget af menneskelig ære, og ikke af Guds ære, og for at have misforstået tolkningen af Moses, fordi de ikke indser, at Moses vidner om Jesus.

Jesus er altså ifølge forfatteren til Johannesevangeliet en spejling af det, der er skrevet om i Mosebøgerne. Det er i forlængelse af dette, at Johannesevangeliet kapitel 6 udspringer.

2.2. Vers 1-4: Scenen sættes

Vers 1

Jesus drager efter den forudgående situation, hvor han har diskuteret med jøderne og har fortolket tegnet i helbredelsen af den lamme, fra Jerusalem til Galilæa sø sammen med sine disciple.

Vers 2

Der er en stor skare af mennesker, der følger efter Jesus og hans disciple, fordi de har set de undere Jesus har udført.

Vers 3

Jesus drager med sine disciple op på et bjerg og sætter sig dér sammen med sine disciple.

Vers 4

Situationen udspiller sig i forbindelse med den jødiske fest, påsken, som er nært forestående.

2.3. Vers 5-9: Problemet med bispisning af skaren

Vers 5

Mens Jesus og hans disciple sidder på bjerget, får Jesus øje på de mange mennesker, der er fulgt efter dem. Jesus tager derpå selv spørgsmålet om bispisningen af disse mange mennesker op, da han spørger Filip, hvorfra de skal skaffe brød til at bispise de mange mennesker.

Vers 6

Jesus véd dog godt selv, hvad der skal gøres for at bespise menneskemængden, men Jesus ønsker at prøve Filip ved at spørge, hvad de skal gøre.

Vers 7

Filip svarer, at ikke engang brød for 200 denarer ville være nok til at mætte den store skare af tilrejsende.

Vers 8-9

Én af de andre disciple, Andreas, som er bror til Simon Peter, siger, at der er en dreng, som har fem bygbrød og to fisk, men at det ikke er nok til så mange mennesker.

2.4. Vers 10-13: Underet/ bispisningen.

Vers 10

Jesus beder derpå sine disciple om at få folk til at sætte sig ned i græsset. Der er omkring fem tusinde mennesker i alt, der er kommet for at høre og se Jesus.

Vers 11

Jesus tager brødene, velsigner dem og begynder derpå selv at dele ud til de siddende mennesker. Han gør det samme med fiskene, og alle får, hvad de kan spise.

Vers 12

Da alle er blevet mætte, beder Jesus sine disciple, om at samle det mad sammen, der er blevet tilovers, så det ikke skal gå til spilde.

Vers 13

Disciplene får i alt fyldt tolv kurve med stykker fra de fem bygbrød, som er blevet tilovers efter alle har spist sig mætte.

2.5. Vers 14-15: Reaktionen på miraklet

Vers 14

Da den store menneskemængde ser, hvor meget brød, der er blevet tilovers efter de alle er blevet bispist, ser de det som et tegn på, at Jesus er den profet, der er blevet talt om, der vil komme til verden.

Vers 15

Menneskemængden vil derfor gøre Jesus til konge, men da Jesus finder ud af dette, flygter han alene op på bjerget for at undslippe den begejstrede skare.

3. Kommenterende gennemgang af Joh 6,1-15

Vers 1-4: Scenen sættes

Vers 1

I dette vers fortælles det, at Jesus og hans disciple drager over på den anden side af Galilæa sø. Dette er umiddelbart mærkværdigt, eftersom den seneste lokation, der er nævnt i det foregående kapitel er Jerusalem, som ligger cirka 125 kilometer derfra.² Johannesevangeliet er dog ikke bundet af en fortløbende handling, da Jesus allerede forud for hans nedstigning til jorden var realiseret som Kristus. Derfor har Johannesevangeliet ikke behov for, at Jesus skal gennemgå den samme udvikling, som det er tilfældet i eksempelvis Markusevangeliet og kan derfor problemfrit springe i tid og sted. Det er snarere blevet skrevet, som det er for at fremføre særlige teologiske overvejelser, i dette tilfælde at fremstille Jesus som Livets Brød.³

Vers 2

Jesus har fået en stor skare, der følger ham som konsekvens af de tegn, de har set, han udfører over de syge. Teksten forudsætter her en større helbredelsesaktivitet, end den Johannesevangeliet har fortalt om i forbindelse med, at Jesus er i Jerusalem. Der er tidligere kun blevet berettet om én syg, der er blevet helbredt i Jerusalem, og det er den lamme mand ved Bethesda Dam i Joh 5,1-9.

Vers 3

Opstigningen på bjerget bruges for at iscenesætte en ny undervisningssituation. Formålet med at gå op på bjerget er at drage paralleller til Sinai, hvor Moses modtog stentavlerne fra Gud i 2 Mos 19-20. Der drages dermed paralleller til en situation, hvor israelitterne modtog deres nye

² Lemcke 2011, 341(kortet).

³ Barret 1975, 227.

lov, hvilket skaber en forventning om, at en ny lov igen skal åbenbares for jøderne gennem Jesus på bjerget.⁴ Denne allusion til Moses kommer endnu tydeligere til udtryk senere i teksten, da Jesus i Joh 6,31f omtaler Moses.⁵ Der er ligeledes paralleller til Jesus' bjergprædiken i Matt 5-7.⁶

Vers 4

Det fremhæves, at tidspunktet er lige omkring jødernes påskefest. Til trods for, at verset har karakter af en lidt tilfældig indskudt sætning, er det ikke tilfældet. Bemærkningen om, at det er lige omkring påsken, som var én af jødernes vigtigste højtider,⁷ har flere betydninger. Det forekommer vigtigt for forfatteren at fremhæve, at det er jødernes påskefest, der nærmer sig. Dét at nævne påsken er andre steder i Bibelen blevet brugt som teologisk pejlemærke for at fastslå, at den efterfølgende beretning skal tolkes i en bestemt teologisk sammenhæng, nemlig Jesus' død og opstandelse i forbindelse med påskefesten.⁸ Dette ses for eksempel i Joh 2,13-22 med fortællingen om tempelrensningen, hvor det fremhæves, at disciplene kommer i tanke om, hvad Jesus havde sagt, efter han var død og genopstået efter tre dage. Der forekommer i sætningen også en distinktion mellem jødernes påske og den kristne påske, idet der eksplicit nævnes, at det er jødernes påske, og det må så forudsætte, at der også findes andre grupper, der fejrer påsken. I den fortalte tid, er der dog kun én påske, men på fortællingens tid er det vigtigt for forfatteren at tydeliggøre, at det er den jødiske påske, der er tale om. Dette skyldes, at påsken ifølge de kristne med Jesus' død har fået en anden betydning, men stadig er videreført som tradition, blot i en anden form.⁹ Det er dog ikke selve bispisningsunderet, der skal tolkes i lyset af påsken, men den senere udlægning af bispisningen i Joh 6,35, hvor Jesus fremhæver sig selv som Livets Brød.

⁴ Nielsen 2007, 227.

⁵ Barret 1975, 228.

⁶ Ibid.

⁷ Jensen 2011, 655.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

Vers 5-9: Problemet med bispisning af skaren.

Vers 5

Her tydeliggøres én af de store forskelle mellem Johannesevangeliet og de synoptiske evangelier. Her er det nemlig Jesus selv, der tager initiativ til at bispise den tilrejsende skare af mennesker, og ikke disciplene. Dette sker til trods for, at der ikke på dette tidspunkt er præsenteret et sultproblem. Dette skyldes, at det ikke er et profant brød, der her er tale om, men at det derimod er Livets Brød, der skal uddeles. Selve tegnhandlingen har en meget mere fremtrædende rolle i Johannesevangeliet end i de synoptiske evangelier. I de synoptiske evangelier er det oplæringen af disciplene, der er det væsentlige, men i Johannesevangeliet er det tegnet, og i særdeleshed den senere udlægning af tegnet, der har det primære fokus. Det ses for eksempel også i fortællingen om den lamme mand ved Bethesda Dam i Joh 5,6 hvor Jesus selv spørger manden, om han vil være rask. Også dér var det tilfældet, at det ikke var selve tegnhandlingen, altså helbredelsen, der var det vigtige, men derimod den senere tolkning af tegnet.

Vers 6

Dét, at Jesus spørger Filip, hvor de skal skaffe brød til at bispise alle disse mennesker, skal ikke ses som et udtryk for, at Jesus ikke ved, hvad de skal gøre. Han har altså en anden bevæggrund for at stille dette spørgsmål. Det fortælles nemlig her i vers 6, at Jesus blot prøvede Filip. *Temptans* er en præsens-participium af verbet *Tento*. Dette verbum kan oversættes med både prøve eller friste. Det bør dog her oversættes med prøve, da Jesus ikke kan friste mennesker, da det siges andre steder i Bibelen, at kun Satan kan dét.¹⁰ Det er dog også mere en prøvelse, end det er en fristelse, da den skal teste Filips tro på Jesus. Filip er blevet kaldet af Jesus, og burde derfor have vidst, at Jesus i denne situation ville kunne brødføde dem, men han har ikke forstået betydningen af, at Jesus er Kristus.

Det er vigtigt i relation til afslutningen af Joh 5,46-47, hvori det fortælles at hvis jøderne havde troet Moses, ville de også have troet Jesus. Det er dermed tydeliggjort, at det er i lyset af mosestraditionen, at teksten her skal forstås.

¹⁰ Jf. Jak 1,13 og 1 Kor 7,5.

Jesus gør det, som er beskrevet i 2 Mos 16, hvor det fortælles, hvordan israelitterne under deres ørkenvandring fik Manna fra Jahve, så alle fik lige præcis den mængde mad, de havde brug for. Jesus kan det samme, og det kan han, fordi han er Kristus. Jesus kunne have belært sine disciple om dette uden at udstille Filip mangler på tro. Men grunden til, at dette ikke er tilfældet skyldes, at det på fortællingens tid er intentionen at bringe den intenderede tilhørerskare til en forståelse af, hvem Kristus er. Så spørgsmålet er ligeså meget retorisk rettet mod den intenderede læser, som det er rettet imod Filip.

Vers 7

Havde Filip forstået den ovenfor nævnte sammenhæng mellem Jesus og Moses, ville han også have vidst, at Jesus ville være i stand til at brødføde de mange tilrejsende. Det ville derfor ikke have været nødvendigt for Filip at svare, som han gør. Filip viser, at han ikke har forstået det, og derfor tror han, at der er tale om, at de skal købe brød til de mange mennesker. Dette er igen skrevet på denne måde for den intenderede læsers skyld.

Vers 8-9

Det er dog ikke kun Filip, der ikke har forstået det, og Andreas bliver ligeledes fremstillet som uforstående. Det er derfor, Andreas kommer med den lille dreng, der havde fem bygbrød og to fisk. Det er dog brødene, der er i centrum i den videre fortælling, og fiskene træder mere og mere i baggrunden, indtil de i vers 13 helt er forsvundet, og det nu kun er brødet der omtales.

I de synoptiske evangeliers bespisningsberetninger omtales der ikke nogen dreng, dette er en tilføjelse, der kun findes i Johannesevangeliet. Børn tilhører i den fortalte tid en gruppe af mennesker, der skal vises særlig omsorg, fordi de er svage mennesker.¹¹ Drengen er altså det sidste sted, man burde forvente at hjælpen ville komme fra, og er dermed med til, at underbygge, hvor lille en mængde mad det er, der er til rådighed. På den måde bliver Jesus' under gjort endnu større.

¹¹ Nissen 2011a, 70.

Vers 10-13: Underet / bespisningen

Vers 10

Jesus beder disciplene om, at få alle de tilstedeværende til at sætte sig i græsset. Det, at der bliver fortalt, at der på stedet er meget græs er en tydelig parallel til bespisningsunderne i de synoptiske evangelier. Det siges for eksempel i Mark 6,40, at han bad disciplene om at få de tilrejsende til ”at sætte sig i det grønne græs”. Det kan tolkes således, at Jesus skal iscenesættes som en hyrde, der giver undervisning og sørger for mad til den tilrejsende flok.¹² Også tallet fem tusinde går igen fra beretningerne i Mark 6,44, Matt 14,21 og Luk 9,14. Disse ligheder er et tegn på, at forfatteren til Johannesevangeliet har kendt til de synoptiske evangelier, hvilket er ganske sandsynligt eftersom Johannesevangeliet er det yngste evangelium, og derfor sagtens kan have haft de synoptiske evangelier til sin rådighed.¹³

Vers 11

Her præsenteres flere ligheder med indstiftelsen af nadveren. Én af de tydeligste ligheder er, at det er Jesus selv, der står for uddelingen af brødet til de omkringsiddende personer. Disciplene er altså ikke mellemmænd, som de ellers er i bespisningsunderet fra Mark 6,41.

Vers 12

Jesus beder sine disciple om at samle de tiloversblevne stumper sammen. Dette er en markør på, at miraklet nu er ovre.¹⁴ Det er dog interessant, at der her forekommer en forskel mellem det brød Jesus tilvejebringer, og det brød som Gud tilvejebragte for israelitterne, da de vandrede i ørkenen i 2 Mos 16,20-21. Her fortælles det, at de skulle indsamle det, de kunne spise, og resten skulle de lade ligge. Men det brød Jesus tilvejebringer, skal samles ind. Det bliver altså tydeliggjort, at der er forskel på de to slags brød. Forskellen mellem de to typer af brød omtales i Joh 6, 31-35. Det tydeliggøres her, at der er tale om to forskellige slags brød.

¹² Pilgaard 2008, 193.

¹³ Nissen 2011b, 382.

¹⁴ Nielsen 2007, 230.

Der tales om det brød, som Moses gav, Mannaen, og så det brød Gud giver.¹⁵ Det brød Gud giver nu er det Sande Brød, og det er det brød, der giver liv til verden. Dette sande brød er Jesus, og den der kommer til Jesus skal ikke længere lide sult eller tørst. Der er altså en diskussion omkring tolkningen af mosestraditionen. Dét brød, der blev givet til israelitterne i ørkenen, har ikke samme status, som det brød, der bliver givet til dem, der vil modtage det nu, gennem Jesus Kristus. Det nye brød er, som der står i Joh 6, 49-51 et brød, der giver evigt liv, i modsætning til Mannaen, som ikke forhindrede folk i at dø, men kun afholdt dem fra at sulte.

Det at brødet skal samles ind kan også ses, som en allegori på de, der tror på Kristus. De Kristustroende skal samles i kirker for, at ingen skal fordærves.¹⁶

Vers 13

Hvis indsamlingen af brødet i vers 12 skulle symbolisere indsamlingen af Kristustroende, bliver der her i vers 13 tilføjet yderligere en dimension til dette. Dét, at der er tolv kurve, der bliver fyldt kan nemlig symbolisere, at det er i hele verden, der skal indsamles. Tallet tolv betegner nemlig fuldkommenhed.¹⁷ Dette er i tråd med det, der siges i Matt 28,19, hvori der siges: ”Gå hen og gør alle folkeslagene til mine disciple...”.

Der tales altså om, at budskabet om Jesus skal udbredes til alle, og ikke kun til det jødiske folk. Dermed er der en overgang fra partikularisme, hvor det kun var Israel, der var Guds særlige udvalgte, til universalisme, hvor alle folkeslag har adkomst til Gud.

Vers 14-15: Reaktionen på miraklet

Vers 14-15

Her fremføres jødernes fejlagtige opfattelse af det skete. Jøderne der har været til stede under bespisningsunderet antager, at Jesus er den profet, der er blevet talt om, der skal komme til verden. Jøderne havde også en forventning om, at der ville komme en Messias til dem, og det

¹⁵ Ibid., 241.

¹⁶ Barret 1975, 231.

¹⁷ Andersen 2011, 834.

er derfor, de handler, som de gør.¹⁸ De ønsker dog at gøre Jesus til konge, da han ville kunne forsyne dem med brød i en uendelighed, og dermed ville de ikke mangle noget.¹⁹ Dette er dog en forkert opfattelse af Jesus som konge. Jesus siger selv i Joh 18,36, at hans rige ikke er en del af denne verden, men han afviser ikke at være konge. Det er blot en fejlagtig antagelse, at han skulle være jødernes konge, og at han skulle være konge i et jordisk rige. Jesus flygter derfor op på bjerget for at undgå at blive gjort til konge.

Med Jesus' flugt op på bjerget er fortællingen tilbage, hvor den startede, nemlig med at Jesus gik op på bjerget. Denne gang er han dog alene, men der er ikke sket nogen forandring i de tilstedeværendes erkendelse af, hvem Jesus er.²⁰ Det er derfor, der i Joh 6,22-59 kommer en udlægning af bispisningsunderet, som skal tydeliggøre hvem og hvad Jesus i virkeligheden er, nemlig Messias.

4. Den Johannæiske tegnforståelse i bispisningsunderet.

Der er flere paralleller mellem bispisningsundererne i Johannesevangeliet og Markus-evangeliet. I Johannesevangeliet krydser Jesus og hans disciple Galilæa sø, og i Markusevangeliet krydser de en sø for at komme til et øde sted. I begge beretninger følges Jesus og hans disciple af en stor skare af mennesker. I begge beretninger nævnes det, at der var grønt græs på stedet.²¹ Dette skaber et intertekstuel ekko til Salme 23,1-2: ”Herren er min hyrde, jeg lider ingen nød, han lader mig ligge i grønne enge, han leder mig til det stille vand.”

Herren, der nævnes i salmen, er Gud, men i Markusevangeliet og Johannesevangeliet er det Jesus, der har rollen, som hyrde for den store skare der følger efter. Den første store forskel mellem de to beretninger kommer til udtryk i forbindelse med bispisningsproblemet. I begge beretninger har skaren, i sin iver for at følge Jesus, ikke gjort sig de fornødne forberedelser, og er draget efter Jesus, uden at have tilstrækkeligt med proviant med. Derfor opstår der en situation, hvor det er nødvendigt at sørge for, at skaren får noget at spise. I Markusevangeliet er

¹⁸ Barret 1975, 231.

¹⁹ Nielsen 2007, 231.

²⁰ Ibid.

²¹ Meier 1994, 952.

det disciplene, der påpeger denne situation, mens det modsat i Johannesevangeliet er Jesus selv, der tager initiativ til at bispise skaren. Grunden til, at det er Jesus selv, der tager initiativet i Johannesevangeliet skyldes, at Johannesevangeliet ønsker at skabe en Jesusfigur, der har kontrol over situationen. Det vil Johannesevangeliet, fordi det allerede fra starten af evangeliet bliver slået fast, at Jesus i begyndelsen var hos Gud, som det siges i Joh 1,1. Dermed bliver det gjort klart, at Jesus allerede inden han kom til Jorden var Kristus, og derfor er i besiddelse af særlige kontrainuitive evner, der gør ham i stand til at vide og gøre ting, der ikke er muligt at kunne for almindelige mennesker.²² Dette bliver også understreget af, at Jesus i Johannesevangeliet spørger Filip, hvorfra de skal skaffe brød til de mange mennesker, selvom det bliver understreget, at Jesus selv vidste præcist, hvad der skulle gøres, mens Filip ikke vidste det.

I Markusevangeliet er det disciplene, der bliver bedt om at dele brødene ud, mens det i Johannesevangeliet er Jesus selv, der gør det, og dermed får de tilrejsende brødet direkte fra Jesus uden disciplene som mellemmand. På den måde skaber Johannesevangeliet en parallel til indstiftelsen af nadveren, hvor det også er Jesus selv, der deler brødet ud til disciplene. Da alle er mætte, bliver disciplene i begge beretninger bedt om at samle den tiloversblevne mad sammen, hvorefter underet er færdigt.

De mange ligheder mellem de to beretninger tyder på, at forfatteren af Johannesevangeliet har været bekendt med den tradition, der ligger til grund for bispisningsunderet, som det er beskrevet i Markusevangeliet.²³ Grunden til at der så alligevel er forskelle i de to beretninger, tilskrives forfatterens intentioner med at have skrevet evangelierne, og dér spiller forholdet til underne en særlig vigtig rolle. I Markusevangeliet er beskrivelserne af Jesus' under mere fokuserede på selve den handling, der bliver udført, og på hvorledes folk reagerer på underne.²⁴

I Markusevangeliet er det dermed selve bispisningsunderet, der er det vigtige. Dette ses ved, at der ikke kommer en dybere udlægning af, hvad underet betyder. Bispisningsunderet i

²² Boyer 2001, 142.

²³ Meier 1994, 956.

²⁴ Robbins 2012, 25.

Markusevangeliet handler om at give den tilrejsende skare det profane daglige brød, da det er et sultspørgsmål, der udløser den mirakuløse bispisning af de fem tusinde tilrejsende. I Markusevangeliet er bispisningsunderet heller ikke kædet sammen med tro på Jesus eller på Gud, hvorimod det i Johannesevangeliet 6,47-50 nævnes i forbindelse med udlægningen af tegnet i underet, at det kun er den, der tror, der kan modtage evigt liv i form af det brød Jesus tilvejebringer.

Det er dog ikke nok for Johannesevangeliet at komme med en beskrivelse af underet. Her kommer der nemlig en udlægning af, hvad den dybere mening med underet er. Her er Johannesevangeliets brug af ordet ”tegn” meget vigtigt.

I Johannesevangeliet er det ikke selve underet, der er et tegn, men derimod den dybere mening i underet, som er tegnet. Har man ikke forstået den dybere mening med Jesus’ gerninger, kan man ikke se tegnene.²⁵ I forbindelse med bispisningsunderet bliver det i Johannesevangeliet udlagt præcist, hvad den dybere mening med det er. Det gøres i Joh 6,22-58, hvor det fortælles, at Jesus er Livets Brød, og at det er ved at tro på, at Jesus er Kristus man vil modtage det evige liv.

Johannesevangeliets forfatter fortæller os selv, hvorfor det ikke er nok for evangeliet kun, at komme med en beskrivelse af underet. Det får vi at vide i Joh 20,30-31, hvori der står: ”Jesus gjorde mange andre tegn, som hans disciple så; dem er der ikke skrevet om i denne bog. Men dette er skrevet, for at I skal tro, at Jesus er Kristus, Guds søn, og for at I, når I tror, skal have evigt liv i hans navn.”

Formålet med Johannesevangeliet er altså at bringe folk til at tro på Jesus som Kristus, og det er derfor evangeliet efter alle underne kommer med en udlægning af dem som værende tegn. De er tegn på, at Jesus er Kristus, og at han er Guds søn. I forbindelse med udførelsen af underne ses der en anden stor forskel på Johannesevangeliet og Markusevangeliet. Alle underne i Johannesevangeliet bliver udført i fuld offentlighed, til skue for enhver der er interesseret i at se dem,²⁶ hvorimod det i Markusevangeliet er vigtigt for Jesus at fastholde

²⁵ Nielsen 2011, 799.

²⁶ Kee 1983, 223.

Messiashemmeligheden. Det skal holdes hemmeligt, at Jesus er Messias, da det først er efter Jesus' død og genopstandelse af Jesus kan anerkendes som Messias og ikke tidligere.²⁷

Det er netop for at se Jesus' tegn, at skarerne følger efter Jesus, som det fortælles i Joh 6,2. Problemet er bare, at skaren ikke har forstået meningen med Jesus' handlinger og derved ikke er kommet til at tro på ham som Messias. Det er det problem, der blev taget op i afslutningen af bispisningsunderet, hvor skaren i Joh 6,5 ønskede at gøre Jesus til deres jordiske konge, fordi de ser ham som den lovede profet, der skulle komme til jorden. Dét Johannesevangeliet dermed tager sigte på her er ikke, hvorvidt folk tror på Jesus eller ej, men om det er den rigtige eller den forkerte tro de har.²⁸ Dermed bliver Johannesevangeliet et opgør med tidligere traditioner, hvilket også kommer til udtryk andre steder, for eksempel i omtalen af Jesus som Livets Brød over for Mannaen, som ikke er livgivende. Jesus' undere i Johannesevangeliet har tre formål. Det første er at fungere som et tegn, hvori Jesus kan tolkes som Messias. Den næste er at vise Jesus' herlighed, og den tredje er at bringe folk til at tro på Jesus som Messias.²⁹ Dette fortælles i Joh 2,11, hvor der siges: ”Dette gjorde Jesus i Kana i Galilæa som begyndelsen på sine tegn og åbenbarede sin herlighed, og hans disciple troede på ham”.

Én af de største forskelle på Markusevangeliet og Johannesevangeliet overordnet set er det narrative forløb. I Markusevangeliet forudsættes der en fortløbende handling, da Jesus skal gennemgå en forvandling før han er den realiserede Kristus. Dette bliver han først i forbindelse med sin død og genopstandelse.

Modsat er Johannesevangeliet ikke bundet af et sådant forløb, da Jesus allerede forud for sit komme til jorden var Kristus. Han kommer altså herved til jorden for, at folk skal få tro på ham, gennem de undere han udfører, og især i lyset af den efterfølgende tolkning af underet. Markusevangeliet præsenterer et samlet progressionsnarrativ, som skal føre Jesus fra en tilstand til en anden. Jesus opnår gennem narrativet en forvandling, så han til sidst i Markusevangeliet kan kaldes Messias. Dette fremhæves også i Mark 9,9 hvor der siges: ”Mens

²⁷ Hallbäck 2011, 525.

²⁸ Kee 1983, 225.

²⁹ O'Day 2012, 183.

de gik ned fra bjerget, forbød han dem at fortælle nogen, hvad de havde set, før Menneskesønnen var opstået fra de døde”.

Jesus gennemgår dermed en rituel progression fra en negativ tilstand til en positiv tilstand gennem fortællingen i Markusevangeliet. Den negative tilstand er han i, forud for hans jordiske dåb, hvor Johannes Døber døber Jesus i ørkenen, som det er beskrevet i Mark 1,9-13. Med den dåb bliver Jesus ført til en neutral tilstand, hvorefter han er i stand til at modtage den senere himmeldåb i forbindelse med hans død og genopstandelse. Dermed er dåben en forgribelse af Jesus’ opstandelse og indsættelse som messiansk hersker.³⁰ Jesus’ liv på jorden har i dette perspektiv form af en initiationsrite, der skal klargøre Jesus til at blive Kristus.

Under dette overordnede narrativ, hvor Jesus præsenteres som Guds søn, er der en række underordnede narrativer. Det er de lignelser Jesus fremsætter gennem evangeliet. Derudover præsenteres der i Markus også en række undernarrativer, som repræsenterer en spejling af det overordnede narrativ, hvor Jesus bringes fra én tilstand til en anden.

Jesus helbreder de syge og oprejser de døde, netop for at understrege den forvandling, han selv skal gennemgå. Disse underes formål er at fortælle om Jesus’ særlige kontraintuitive evner, som er et bevis på, at han er Guds søn.

Johannesevangeliet er derimod ikke et progressionsnarrativ. Jesus skal ikke i Johannesevangeliet gennemgå nogen form for udvikling, da Jesus allerede fra starten er en realiseret Kristusfigur. Johannesevangeliet er derimod en åbenbaringsdiskurs, hvori Jesus skal åbenbares, som den Kristusfigur han allerede er. Det bliver han gennem udlægningen af de undere, han har udført, og derfor er talerne i Johannesevangeliet af større betydning end selve udførelsen af underet. Det er derfor kun på overfladen Johannesevangeliet fremstår som et narrativ, og derfor giver det som nævnt tidligere heller ikke mening at diskutere, hvorvidt der er tale om en fortløbende handling eller ej, da Johannesevangeliet ikke er bundet af den samme narrative struktur som Markusevangeliet er.

Det fremgår af Joh 20,30-31 at Johannesevangeliet er skrevet til en menighed af Kristustroende, og dermed til folk, der allerede har taget imod budskabet om Jesus som

³⁰ Pilgaard 2011, 150.

Kristus. Der siges nemlig: ”Dette er skrevet for at I skal tro at Jesus er Kristus, Guds søn, og for at I, når I tror, skal have liv i hans navn”.

Modsat er Markusevangeliet mere optaget af at omvende folk, hvilket ses i forfatterens fokusering på Jesus’ forkyndelse. Det er på grund af denne forskel mellem de to evangelier, at Johannesevangeliet gør mere brug af Jesus’ undere som tegn end Markusevangeliet gør.

Som det fremgår af ovenstående, er den Johannæiske tegnforståelse et produkt af en særlig teologisk tankegang. Forfatteren til Johannesevangeliet har ønsket at fremstille Jesus’ liv på jorden som en åbenbaring af Jesus som Kristus. Dette er gjort ved at berette om de undere Jesus udførte. Det er dog ikke selve udførelsen af underne, der har den største betydning i Johannesevangeliet. Det er derimod udlægningen af tegnet, da det er her, Jesus bliver åbenbaret som Kristus. For dem, der forstår denne udlægning af tegnene, gælder det, at de har den rigtige tro på Jesus, og det er netop det forfatteren til Johannesevangeliet selv fremhæver som formålet med at skrive om Jesus’ gerninger, nemlig at de kunne komme til at tro på Jesus og derved få evigt liv gennem ham.

Litteraturliste

Andersen, Knud Tage

2011 "Tolv", *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 834.

Barret, Charles Kingsley

1975 *The gospel according to St. John – An introduction with commentary and notes on the greek text*, S.P.C.K, London.

Boyer, Pascal

2001 *Religion Explained. The Evolutionary Origins of Religious Thought*, Basic Books, New York.

Hallbäck, Geert

2011 "Messiashemmeligheden", *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 525.

Jensen, Hans Jørgen Lundager, Peter Steensgaard Paludan & Helge Kjær Nielsen

2011 "Påske – Jødedommen", *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 654-657.

Kee, Howard Clark

1983 *Miracle in the Early Christian World. A Study in Sociohistorical Method*, Yale University, New Haven og London.

Lemcke, Niels Peter

2011 "Israels historie", *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 340-344.

Meier, John Poul

1994 *A Marginal Jew – Volume II Mentor, Message and Miracles*, Doubleday, New York.

Nielsen, Helge Kjær

2007 *Kommentar til Johannesevangeliet*, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.

2011 ”Tegn”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 798-799.

Nissen, Johannes

2011a ”Barn”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 69-70.

2011b ”Johannesevangeliet”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 381-384.

O’Day, Gail R.

2012 ”Miracle Discourse in the Gospel of John”, in: Duane F. Watson, ed., *Miracle Discourse in the New Testament*, Atlanta, SBL Press 2012, 175-188.

Pilgaard, Aage

2008 *Kommentar til Markusevangeliet*, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.

2011 ”Dåb”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 150-151.

Robbins, Vernon K.

2012 “Sociorhetorical Interpretation of Miracle Discourse in the Synoptic Gospels”, in: Duane F. Watson, ed., *Miracle Discourse in the New Testament*, Atlanta, SBL Press 2012, 17-84.

Wiberg, Bertil

2011 ” Genesaret sø”, *Gads Bibelleksikon*, Gads Forlag, København, 243-244.